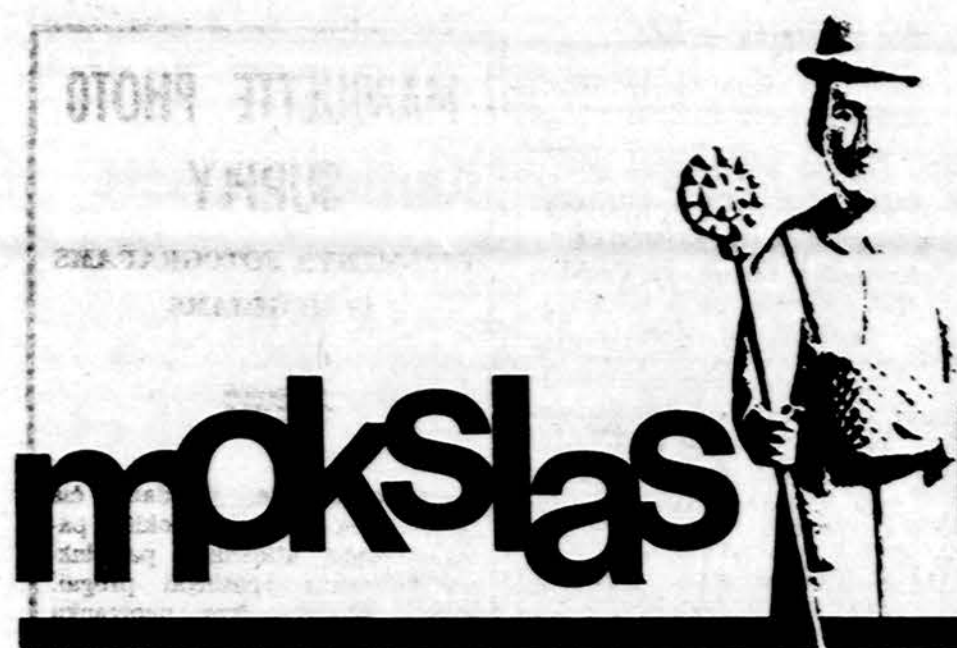

Šiame numery:

Magiškas ir žydingas aktorius žodis.
Ilgai laukta Zenono Ivinskio
Lietuvos istorija.
Šimto metų gyvenimas:
dailininkas Adomas Varnas pasakoja.
Prof. J. Eretas įspėja Europą:
Sovietų Sąjunga turi polėkį
pasiekti Atlantą.
Mitologija ir propaganda:
apie "buržuazinius" ir "tarybinius"
tautosakininkus.

Kertinė Parastė

Magiškas ir žydingas žodis

Ivadinės mintys akt. Jono Kelečiaus spektakliui

Sugūžėjome šiandien į Naujosios parapijos rengiamą lietuviškojo žodžio puotą. Nenustebkite, kad ši renginijai taip vadinu. Mat, šioje popietėje žada būti daug žodžių (nors juos ir išsakys tik vienas žmogus) — todėl, kad susigaudytume šitų žodžių žodyne, noriu jus perspėti, kad žodis yra lyg gelė, kuri žydi gražiausiais žiedais. Bet jis ir svaigina. Kaip geras, senas vynas. Kaip lietuviškas midus.

Linkiu jums visiems šį vakarą pasigerti šiuo lietuviškuoju žodžiu ir išgyventi ekstazę. Juk gyvenant po svetimu dangumi, visuomet yra malonu apsaigoti gimtuoju žodžiu — juoba, kad jis, būdamas savas, vis dažniau darosi toks retas, toks; sakytiau, nekasdieniškas kai kurių jau čia gimusių — jaunų žmonių lūpose.

Tačiau džiugu, kad mūsų lietuviškas žodis yra gyvas. Štai ir šiandien šioje vietoje jis pražys savo paslaptingais žiedais ir suplastės sugestvyvos galios sparnais.

Žodis žmogaus gyvenime vaidina svarbų vaidmenį. Pirmiausia, tai bendravimas tarpusavyje, susižinojimo ryšys, jungias asmenį su asmeniu, kilti ar gentį su gentimi, tautą su tauta. Žodis — tai išsakykimas. Asmenybės, individualumo ginklas. Savo rūpesčių, savo jausmų ir viso to, ką jaučiame, kuo gyvename ir ką išgyvename atskleidimas. Savo vidaus išsakykimas.

Žodis yra daugiavardis, tarsi tomenų dievaitis Janus. Pagal reiką ir savoką jis atpažįstamas. Ir žmogus savyje žodį daugiavardį naudoja. Kartais jis aštrus, kaip skustuvai! Toks žodis palieka kito sielose žaizdas ir randus. Kartais žodis yra švelnus, kaip motinos pabučiavimas! O kartais žodžiui atimama siela: jo tikroji prasmė. Ir jis palieka beveidį, kaip minia. Kaip nevaisingas medis. Ir kartais jis veidmainingai

apelkamas melo skraiste ir jį panaudoja apgaulei.

Tai diplomato ir sukto politiko žodis.

Bet yra nuoširdus ir jausmingas žodis. Tai poeto. Toks žodis žėri, kaip deimantas, sukelia gražiausius vaizdus, duria ilgesius, kaip adata, verčia virpėti širdį meile ir yra kupinas kerinčių iliuzijų. Jis atveria vartus į grožio ir burtų pasaulį. Jis padaro tave turtingu! Staiga tavo vidaus pasaulis tampa — kaip pilna brangenybių kraitinė skrynja. Tu kvėpuoji idėjomis, galvoji spalvingais vaizdais, pasineri į nuostabiausius įvykius.

Tai rašytojo žodis. Ir tokį žodį dažnai pavadiname grožiniu žodžiu. Arba poetiniu įvaizdžiu. O gyvena pasaulyje dar vienas žodis — tai aktorius žodis. Kitaip dar nusakomas vaidybinio žodžio sąvoka.

Mai, žmogus mėgsta imituoti gyvenimą. Jį išgyventi kito žmogaus jausmais, kito žmogaus kailyje. Mėgsta nuduoti, apsimesti ir išjauti į kito išgyventus įvykius, sava valia ir fantazija juos pakeisti. Tai vadinamasis teatras. Nuo Aischilo ir Sofoklio laikų teatras yra magiškas žodis, o žmonija tebesižavi aktorium, nuoduodančiu kito žmogaus būdą, nes jis sugeba — ir yra vienas iš nedaugelio — kuris gali pakeisti ūkanotą kasdienybę į spalvotą pasaką. Aktorius gali pasijuokti iš kito silpnųjų, ir mes neišsiskaidami pritarime tam juokui.

Kai aktorius lūpoje žodis verčia, kartu verkiame ir mes. Kartais net nežinodami kodėl. Tik, rodos, kažkas gražaus atsivėrė prieš tavo akis — ir tavo siela tapo tyra, kaip šventykla, jautri — kaip smuiko styga.

Aktorius žodis atveria gražų ir nematytą pasaulį, kurį tu kartu su juo išgyveni. Jis tau parodo

(Nukelta į 2 psl.)

VINCAS TRUMPA

Zenonas Ivinskis, LIETUVOS ISTORIJA iki Vytauto Didžiojo mirties. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija Romoje 1978 m. Spausdintuvės išleido apmokėtos Lietuvių fondo ir L. K. Mokslo akademijos lėšomis. Veikalas 410 didesnio formato puslapių, kaina — 20 dol., gaunamas ir "Drauge".

Pagaliau pasirodė pirmasis Z. Ivinskio Lietuvos istorijos tomas. Jį išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija Romoje, Lietuvių fondo padedama (1978 m., 411 p.). Kaip žinia, pats prof. Z. Ivinskis mirė 1971 m. gruodžio 24 d., nespėjęs visiškai užbaigti net šio pirmo tomo iš projektuojamo Lietuvos istorijos tritomo. Pirmasis tomas turėjo baigtis su Kazimiero Jogailaičio mirtimi (1492 m.). Iš tikrųjų Ivinskis nespėjo net užbaigti Vytauto Didžiojo gadynės, palikdamas savo rankraštyje ir kitas spragas. Jis turėjo užkaišioti ir rankraštyje spaudai paruošti vienas iš mūsų darbų Romos istoriku, kun. Paulius Jutulius, šio tomo redaktorius. Be abejo, jis kartu su a. a. Ivinskiu dalinasi šio tomo nuopelnais ir kai kuriais trūkumais, kurių galbūt būtų nebuvo, jeigu pats Ivinskis būtų visiškai ir galutinai šį tomą parengęs spaudai.

Nors labai gaila, kad mūsų istorikas per anksti mirė (vos tesulaukęs 63 m. amžiaus), nespėjęs užbaigti visų trijų tomų, tačiau, iš antros pusės, vargu toks užmojis ir viso buvo realus. Lietuvos istorijos mokslas per daug išsiplėtė, kad jį visą sugebėtų apimti vienas žmogus. Ivinskis neabejotinai buvo vienas žymiausių mūsų mediavistų, labai nuodugniai išstudijavęs istorinius šaltinius ir literatūrą, apimančią Lietuvos istoriją maždaug ligi XVI a. pabaigos (jo monografija apie Žemaičių vyskupą Merkeli Giedraitį dar tebelaikoma redaktoriaus ir leidėjo). Naujųjų ir naujausių amžių Lietuvos istorijai jis skyrė tik pripuo-

lamo dėmesio, ar skaitydamas bendrą Lietuvos istorijos kursą universitete, ar specialiai tyrinėdamas vieną kitą istorinę problemą. Turime galvoje ypač vertingą jo studiją apie Vasario 16 d. akto genezę, atspausdintą 1938-1939 m. "Židinijje". Jau ir mūsų universitete buvo dalinamasi Lietuvos istorijos mokymu: vieni profesoriai koncentravosi jos Viduramžyje, kiti — XVI-XVIII a., treči — pačioje naujausioje Lietuvos istorijoje.

Zinoma, tai nereiškia, kad vienas istorikas negalėtų parašyti gero visos Lietuvos istorijos vadovėlio. Lenko Jurgio Ochmansko ir vokiečio Manfredo Hellmano vadovėliai gali būti neblogas čia pavyzdys. Kol kas blogiau sekėsi mums patiems. Berods dar niekam nepasisekė pralenkti kunigo Antano Alekso Lietuvos istorijos vadovėlio, nors nuo jo platesniosios laidos pasirodymo praėjo jau daugiau kaip 50 metų (1923 m.). Tačiau Ivinskio užsiimtas tritomis nebūtų tik paprastas istorijos vadovėlis. Tai matytis iš jo pirmo tomo. Dėl to mes truputį ir abejojame, ar jis būtų sugebėjęs tą darbą atlikti, jeigu jam būtų buvę lemta ties juo pasidėti dar kokį dešimtmetį.

Ką pasakytų svetimieji

Prisikaitant ligi soties prastos istorinės literatūros, tikras malonumas imti į rankas rimto ir sąžiningo praeities tyrinėtojo veikalą. Prisipažinsiu, aš jį skaičiau, nuolat vedamas minties, kaip toji Ivinskio Lietuvos istorija atrodytų, jeigu ją skaitytų svetimtatis. Ir ne bet koks svetimtatis, kuris nieko apie ją neišmano, bet koks lenkas, vokiecis ar rusas, gerai susipažinęs su savo krašto ir savo kaimynų istorija. Norėčiau spėti, kad jis Ivinskio istorijoje nerastų beveik nieko, kas jį išvestų arba užgautų. Suprantama, jis vieną kitą faktą ar įvykį galbūt interpretuos kiek kitaip,

Prof. Zenonas Ivinskis (1908-1971) pirmaisiais pokario metais Vokietijoje. Nuotrauka Vytauto Maželio

bet jis negalės pasakyti, kad Ivinskis nesistengė būti objektyvus ne tik Lietuvos, bet ir jos kaimynų istorijos atžvilgiu. Gal tik rusas ar ukrainietis skaitytojas nusistebės, kaip iš Maskvos kuni-gaiščio Jono sūnaus Dimitrijaus Doniško staiga pasidarė Dimitrijus Jonaitis (p. 266), arba kaip iš Smolensko kun. Sviatoslavo sūnaus Jurijaus gimsta Jurgis Sviatoslovaitis (p. 319). Lenkas skaitytojas taip pat truputį nustebs, kaip iš jo žinomo istoriko Juozapo Puzynos pasidarė J. Puzinas (p. 374).

Nesinorėtų tikėti, kad šios klaidės priklauso paties Ivinskio plunksnai. Ar tik redaktorius nebuvo nuėjęs per toli, lietuvinamas svetimus vardus. Kaip lygiai per toli nueina dabartiniai Lietuvos istorikai, bijodami lietuvininti visokių Maskvos kniazių ir aarų vardus, palikdami savo rašiniuose visokius Ivanus, Pavelus ir Nikolajus, tuo tarpu kai vakarietiškus vardus negailestingai lietuvindami.

Tačiau aplamai Ivinskio labai daug pasiekta, lygiu objektyvumu traktuojant savo ir savo kaimynų istoriją. Reikia tikėtis, kad jo pavyzdžiu paseks ir kiti, ypač rašydami Lietuvos istoriją svetimomis kalbomis.

Mokslinė aparatura

Iš kiekvieno istoriko reikalaujama trijų dalykų: gerai pažinti istorinius šaltinius, būti gerai susipažinusi su istorine literatūra ir mokėti rašyti. Šaltinių ir istoriografijos pažinimu vargu kas

galėtų su Ivinskiu konkuruoti. Vien tik dažniau cituojamų šaltinių ir literatūros leidinių samprantų sąrašas apima 9 puslapius. Kiekvieno skyriaus gale pateikiama labai kruopščiai, ligi laikraštinų straipsnių imtinai, paruošta bibliografija. Gaila tik, kad knyga visiškai be iliustracijų ir tik su vienu (!) žemėlapiu.

Ivadinėje dalyje ypač verti dėmesio du poskyriai: Lietuvos istorijos periodizacija (p. 25-42) ir Lietuvos istoriografijos apžvalga (p. 42-92). Šalia tradicinės periodizacijos bandoma svarstyti ir kitokios periodizacijos galimybes, pavyzdžiui, pagal žmonių santykius su žeme. Šiuo atžvilgiu priartėjama prie dabartinių Lietuvos istorikų periodizacijos: į feodalinę, kapitalistinę, buržuazinę ir socialistinę laikotarpi. Gal prieš šitokią periodizaciją daug ko ir nebūtų galima pasakyti, jeigu joje nebūtų per daug nusikriauštas pirmasis laikotarpis, ir per daug iškeltas — paskutinis. Kažin ar ne geriausia būtų Lietuvos istoriją skirstyti į tris laikotarpius: kunigaikščių Lietuvą, ponų Lietuvą ir tautinę Lietuvą. Galbūt pats vertingiausias viso šito tomo poskyris (apie 50 puslapių) pašvęstas Lietuvos istoriografijai. Čia skaitytojas ras ne tik beveik viską, ką Lietuvos istorijai davė patys Lietuvos istorikai, bet ir pagrindinius mūsų kaimynų istorikų darbus. Gaila, kad Ivinskis neišsėjęs dar Lietuvoje užsiimto darbo — parašyti Lietuvos istorijos šaltinių ir istoriografijos

istoriją. Jis tikrai čia buvo labai kvalifikuotas. Reikės gerokai palaukti, kol kas nors (greičiausiai kolektyvas) sugebės tą darbą atlikti.

Istorijos pagrindas — valstybė

Pats veikalas suskirstytas į tris didžiulius skyrius: (1) Lietuvos pristorė ir pirmosios žinios apie lietuvių (p. 93-148); (2) Valstybės iškilimas ir jos sustiprėjimas (p. 149-300); (3) Valstybės suklestėjimas Vytauto Didžiojo laikais (p. 301-381). Pirmasis skyrius iš tikrųjų tėra tik įvadas į tikrąją Lietuvos istoriją, kuri prasidėjo su Lietuvos valstybės susiformavimu XIII a. viduryje. Valstybė yra pati tobuliausia kiekvienos tautos individualybės arba identiteto išraiška. Dar daugiau — valstybė yra vienintelė tautos laisvės išraiška.

Šituo atžvilgiu Lietuva savo apogėjų pasiekė XIII - XIV a. Niekas tada negalėjo ginčyti, kad Lietuva buvo savarakiška valstybė, savo teritoriją gerokai pražengusi etnografinės Lietuvos ribas. Niekas taip pat negalėjo ginčyti, kad Lietuva tada turėjo visiškai nepriklausomus suvereninius valdovus, nesvarbu ar juos būtų vadinę kunigais, didžiais kunigaikščiais ar karaliais. Gal dar geriau jiems tiko imperatorių vardas, nes jie savo valdose apėmė ne vieną kraštą ir ne vieną tautą. Gal užtat nebe pagrindo prof. Leonas Karsavinas savo Europos kultūros istorijoje Algirdo valstybę vadino imperija. Zinoma, Algirdas neturėjo jokio formalaus imperatoriaus titulo, kaip lygiai jis ir jo tėvas Gediminas neturėjo jokio formalaus karaliaus titulo, nesvarbu kiek kartų juos kiti ar jie patys save vadino karaliais.

Ziūrint valstybingumo prasme, truputį kelia abejonių trečiojo skyriaus, kuriame aprašoma Vytauto Didžiojo gadynė, pavadinimas "valstybės suklestėjimu". Tiesa, Vytautas stengėsi visomis jėgomis atstatyti Lietuvos valstybingumą, bet jam šios pastangos nevisiškai pasisekė. Nei Lucsko suvažiavime (1429 m.), nei Vilniuje (1430) Vytautui nepasisekė karūnuoti Lietuvos karaliumi ir tapti visiškai savarakišku Lietuvos valdovu. Atrodo, tam priešinosi ne tik ano meto lenkų politikos vairuotojai, bet ir pats Jogaila. Negalima pamiršti ir to fakto, kad po Kriavo akto ne tik Vilniuje, bet ir kitose Lietuvos pilys pradėjo atsirasti lenkų kariuomenės igulos. Ir Vytautui nepasisekė tų igulų pašalinti. Ivinskis to fakto neslepia, nurodydamas, pavyzdžiui, kad XV a. pradžioje žemaičių žemėje ties Šušvė netoli Josvainių pastatytoje Koenigsburgo pilyje buvusi apie 400 lenkų karių igula (p. 332).

Užtat Vytauto laikus vargu galima pavadinti valstybės suklestėjimo gadyne. Nežiūrint paties Vytauto ir kai kurių jo ipėdinių milžiniškų pastangų išlaikyti Lietuvos valstybinį savarakiškumą, Lietuva tiek politškai,

(Nukelta į 3 psl.)

Aktorius Jonas Kelečiauskas deklamuoja

Nuotr. V. Maželio

Ispėjimas Europai

Sovietų Sąjunga turi polėkį pasiekti Atlantą

GEDIMINAS GALVA

Joseph Ehret, **BLICK IN DIE ZEIT**. Eine weltpolitische Umschau. Basel, 1978.

★

Knyga nedidelė. Ten pasigendama leidėjo ir net turinio rodiklės. Tos veikalo trūkumus išperka ryškus šio meto tarptautinės politikos susiklostymo aptarimas ir ypač Vakarų Europos išėjimas.

Veikalo autorius jau 1918 m. įsijungė į lietuvišką darbą ir daugelyje sričių išvarė giliai vagą. Lietuvos valstybei besikuriant, dirbo informacijos srityje, kūrė „Elta“, veikė Užsienio reikalų ministerijoje ir, įkūrus Lietuvos universitetą, profesorius Teologijos — Filosofijos fakultete. Ten dėstė pasaulinę, vokiečių literatūrą ir kitus dalykus. Parašė keletą monografių ir veikalų, liečiančių literatūros sritį. Lietuvos nepriklausomybės metais studijose ir publicistiniuose straipsniuose palietė daugelį sričių, bet vengė narplioti tarptautinės politikos klausimus.

Juozas Eretas buvo nepaprastai veiklus visuomenės veikėjas. Jis aprėpė blaivybę, sportą, pavarininkų, Katalikų veikimo centro, Lietuvių katalikų mokslo akademijos, II seimo ir kitus barus.

Savanoris karys 1922 m. tapo Lietuvos piliečiu. 1896 m. gimęs Bazelyje ir šiuo metu ten gyvenantis, J. Eretas padarė naują šuolį. Jis išėjo ne tik tėvynainius šveicarus, bet ir laisvuosius europiečius: priešas prie jų vartų!

Veikalo apimtis

Veikalo medžiaga paskaidyta ir pratarne, kurioje liečiamos nuotikos šveicarijoje, ir penkis skyrius.

Skyriai labai nevienodi savo apimtimi. Pirmajam skyriui, apatarti JAV ir Sovietų Rusijos varžybas, teskirta tik du puslapiai.

Ten įterptas dar ir „tretysis pasaulis“, vis dar nesuradęs savo kelio.

Antrasis skyrius: galybių trikampis apima beveik 26 puslapius, taigi pusę veikalo. Tai pats įdomiausias tarptautinės politikos klausimų pakeidimas.

Trečiame skyriuje kalbama apie rusų prasiveržimą Europoje ligi Atlanto ir aptariamos priemonės tikslui pasiekti. Šiai temai skirti nepilni 8 puslapiai.

Nedaug ką galima pasakyti nepilnuose 4 psl. ir apie Europą — didžiąją tėvynę, jos politinį apjungimą.

Veikalas baigiamas „Ir mes šveicarai?“ skyriumi, apimančiu 6 psl. Ten pateikiami ryškūs Maskvos veiklos pavyzdžiai šveicarams užmigdyti. Žinoma, autorius būtų gerai padaręs, nepaigalėdamas kiek vietos ir kitų Vakarų Europos „nešališkų“ kraštų nuotaikoms aptarti.

Veikalo įžangoje paminėtas Vilnius — lietuvių sostinė. Autorius aptardamas panrusizmą, glaudai palietė Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių tragediją, siekiant pabaltiečius suliedinti su rusais (31 — 33 psl.). Autorius pateikia dabartinės tarptautinės politikos sintetinį vaizdą, nevengdamas jį paryškinančios analizės nuotraukų.

JAV — Sovietų Rusijos varžybos

Šis skyrius prašyte prašosi žymiai platesnio aptarimo ir bent glaudus to krašto užsienio politikos išryškinimo. Neuztenka eiliniam skaitytojui, kad šiame pokaryje nebuvo sudaryta taikos sutarties, įkurtos Jungtinės Tautos ir Marshallo plano suteikta ūkinė parama Vakarų Europos valstybėms.

Negaliu pritarti autoriaus teiginiui: Marshallo plano ūkinė parama neužtarnautai (und zwar ganz unverdient) atnešė gerovę.

Sis mostas buvo pats išmintingiausias JAV užsienio politikoje. Jei Vakarų Europa tuo metu nebūtų sulaukusi, jos užsienio politika galėjo visai kitaip susiklostyti. Ji pradėjo savo kojomis vaikščioti, prieš 30 m. sulaukusi 13,6 bil dolerių JAV paramos.

Jungtinės Tautos įsikūrė New Yorke ne todėl, kad ten rusams patogiau šnipinėti kaip šveicarijoje ar šveicarijoje. Žinoma, ir tai pasitaiko.

Deja, Maskvos ir Washingtono trintis Europoje ir kituose žemynuose nutylėta. „Trečiojo pasaulio“ ir Kinijos liaudies respublikos užuomina mažai pagelbsti dviejų varžovų santykių raidai nušviesti.

JAV — galybė be patirties

Negaliu pritarti teigimui, kad JAV yra galybė be patirties užsienio politikoje. Daugiau kaip dviejų šimtmečių praeitis patiekė įvairius krašto bandymus. Iš nedidelės Amerikos žemyno srities amerikiečiai veržėsi į vakarus ir pietus. Jie sukūrė milžinišką valstybę, užvaldė nepaprastai turtingą ir gero klimato kraštą. Beveik prieš du šimtmečius skelbė laisvės konstitucijoje, kai dalis jos autorių savo ūkiuose laikė vergus. Jau daugiau 3 šimtus metų, kai vergai tapo laisvais piliečiais, bet vis dar neišmoko laisvės naudotis. Tai didelių prietarimų kraštas, kurio gyventojai dauguma mažai tesidomi tarptautine politika. Jie moko ginti savo reikalus, ugdyti ūkinę galybę, bet varganai išsilaukė užsienio rinkose. Šio meto JAV ūkinis negalavimas turi gilią šaknį.

Šiame pokaryje, kai turėjo visas priemones ir sąlygas pasauliui valdyti, nuo pasitarimų Teherane, Jaltoje, Potsdame ir net Helsinkyje, amerikiečiai nesugebėdavo ko siekti. Vakarų pasaulio vadovai, nepasizymintys tvirta dorovine atspara, ėmė slėsti ne

Prof. Juozas Eretas

Nuotrauka Vytauto Maželio

tik Vietnamo kare, bet ir pergyventi krašte tos nesėkmės pasekmes. JAV, išstumtos iš Azijos žemyno, sulaukė nesėkmių Afrikoje ir net Pietų Amerikoje.

Amerikiečiai, autoriaus žodžiais, blogi psichologai. Galima pasakyti ir daugiau: jie nesugebėjo pasaulinės reikšmės klausimuose savo metu tinkamus sprendimus daryti.

Kinija be jėgos, bet turi patyrimą. Taip, autorius aptaria naują raudonąją imperiją, 1977 m. turėjusią 900 mil. gyventojų. Aptarimas teisingas.

Autoriaus daugeliui teiginių galima pritarti: kinai yra sena tauta, išlaikiusi savo tolydumą, išradimą, sumani, bet užsiklėdusi, nes jos galvosenos būdas visai skirtingas nuo vakariečių. Vakariečių galvosena yra vertikalė, paremta priežastingumu, kai kiniečių mąstysena išplaukia iš daugelio lygiagrečių veiksmų sągaidės ko siekti. Vakarų pasaulio vadovai, nepasizymintys tvirta dorovine atspara, ėmė slėsti ne

pusi su kinų tauta ir jos bendrumeniškumu.

Vargu atitinka tikrovę teigimas, kad Mao, Ču En-lajus ir kiti komunistinės Kinijos vadovai nėra marksistai. Užtenka pavarstyti „Mažąją raudonąją knygutę“ ir ten pačioje jos pradžioje rasime išpažinimą: „Komunistų partijoje glūdi mūsų jėga. Ji remiasi marksizmu ir leninizmu“. Kiekvienos partijos vadovas buvo skirtingas nuomonės kūrėjas. Nuomonių skirtumas sukėlė trintį praityje ir padidėjo ypač šiuo metu, kai bandoma paneigti net Mao teiginius. Kinų ryškų tautinį nusiteikimą neabejotinai turėjo įtakos dar vis blogėjantiems jų santykiams su rusais.

Kinija dar atsilikusi visose srityse. Šis gana vienalytis milžinas šiuo metu glaudosi prie Japonijos ir Vakarų Europos priemonės kraštų, jieško jų technologinės ir karinės paramos. Iki ateinančio amžiaus pradžios Kinija užsimojusi išugdyti naują pasaulio galybę. Šio tikslo sie-

kiant, kinams tektų turėti pastovią vyriausybę, liautis savutuote kovoti ir piliečių diržus suveržti.

Revoliucinė Kinija, kaip ir Sovietinė Rusija, pradžioje buvo karinga. Tai liudija sukurstymas karo Korėjoje ir Indijos užpuolimas. Tik vėliau savo politiką pakeitė: tarėsi su kaimynais, kalbėjosi su „imperialistinėmis“ JAV ir užmezgė glaudžius ryšius su Japonija ir Vakarų Europos kraštais, telkdama jėgas kovai prieš Sovietų Rusiją, „socialistinį imperialistą“, praityje užgrobusi Kinijos žemes.

Rusų imperializmas

Pats plačiausias ir įdomiausias prof. dr. J. Ereto gvilidimas carinės Rusijos ir Sovietų Rusijos imperialistinės politikos, siekusios vis platesnių horizontų. Autorius pavadino Rusiją kraštu, turinčiu jėgą ir patirtį. Šis aptarimas gerokai klaidinantis. Rusijai geriau tiktų toks aptarimas: kraštas buvęs nuolatinėje priepaudoje, atsilikęs, bet turėjęs lanksčią politiką vyravanti aplink ją esamoje erdvėje.

Rusai turėjo daugelį mokytojų, tarp jų randame ir lietuvių, daugelį užuomazgos taškų, iš kurių pradžioje veržėsi į rytus ir pietus, o vėliau, progai pasitaikius, ir į vakarus. Juk Novgorodas, buvęs užkampyje, dar prieš Maskvos kunigaikštystės atsiradimą, pradėjo gaivališką veržimąsi į rytus. Išvyravimas sausumoje vertė susirūpinti ir jūrų laivyną, kuris iki šio pokario buvo silpnas.

Rusijos skyriuje autorius paliečia šiuos skirsnius: veržimasis į jūrą, eurazinis sąjūdis, panslavizmas, Maskva — trečioji Roma ir panrusiškumo keliu. Visi šie skirsniai verti dėmesio. Tik čia pasigendama dar vieno pradžioje skirsnio apie veržlumą sausumoje. Šis klausimas tik glaudai paminėtas paskutiniame skirsny: „Per keturis šimtmečius kiekvieną dieną (Rusija) prijungė 130 kv. km., o 1939 — 49 m. prarijo 700.000 kv. km. svetimų žemių“.

Autorius taikliai paminė rusų pastangas su pajungtosiomis tautomis pradžioje suartėti (sbliznėje), o vėliau jas įjungti (slijnėje) rusiškam jūron. Autorius nepaminėjo dar vienos priemonės — kruvino pajungtųjų naikimo, kuris ir šiuo metu tevyksta.

Autorius taikliai nurodė: „Septini milijonai pabaltiečių, priklausančių Vakarų kultūrai, priešinosi „bizantiškam“ rusinimui ir skundžiasi, kad estai, latviai ir lietuviai verčiami nuo suartėjimo slinkti į susiliejimą“.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

do svajonę, aprengtą pažįstamu kasdienybės rūbu. Jo žodis yra vaizdingas — kaip pasaka, realus — kaip gyvenimas ir gražus — kaip fantazija.

Ir tu šiuo aktorius žodžiu tikil!

Tokį subtilų ir sugestvų žodį valdo ir aktorius Jonas Kelečius. Ir tai yra mūsų lietuviškas žodis, žydis gražiausias žiedais. Ir jis yra gyvas mums, kaip mūsų senolių dvasia!

O dabar, gerbiamej, išklauksime kuklaus rytų aukštaičio meninio žodžio. Aktoriaus, kuris jautrus gamtai ir aukštaitiško žodinio niuansams. Aktoriaus, kurio asmenybė pagaunanti, į kurio tapybines rankas patikėtas vaidybinis ir kūrybinis žodis. Kuris savo menišką sielą atkuria vaizduojamus asmenis taip meniškai, kad žiūrovui išspaudžia ne tik ašarą, bet ir priverčia susidūmoti ties talentingai atvaizduotu charakteriu. Tad tikiu, kad šiandien aktoriaus žodis sukelis mums audrą sieloje — jis bus svaiginantis, kaip lietuviškas midus, ir vaidmuo bus pateiktas, tarsi arabų pasakose kalifų valgis — tikri lakštingalų liežuveliai.

Balys Auginas

Čia autoriui pritiko paminėti rusų pajungtų tautų suliedinimo teorinį pagrindą: socialistinį internacionalizmą, sovietinį patriotiškumą ir primones igyvendinti.

Visuotinis viešpatavimas

Šiame skyriuje autorius paliečia Sovietų Rusijos taktiką — įsiveržti į Vakarų Europą, pasiekti Atlantą — ir priemones, kaip igyvendinti. Čia autoriui tiko paliešti Maskvos vadinamą taikos politiką ir pirmą vakariečiams nusiginklavimą.

Autorius pateikia kelis pabėgelių parodymus ir primena ček. gen. J. Seina pareiškimą prieš dešimtmetį: „Sovietų Sąjunga jau nuo 1963 m. planuoja puolimą, per tris dienas pasiekti Reiką ir per savaitę Atlantą“. Žinoma, nuo to meto daug kas pakito, kai šiais metais Vakarų Europa pabudo.

Gana įdomūs antrojo skirsnio svarstymai, liečiantys priemones Sovietų Rusijai įsivyravoti Vakarų Europoje. Pirmoji priemonė (Nukelta į 3 psl.)

Šimto metų gyvenimas

Nuotrauka Vytauto Maželio

Dailininkas Adomas Varnas pasakoja

JUOZAS PEUNSKIS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Vytautą Didįjį irgi pats sukomponavau, nes žinojau, kad anksčiau buvęs įprastas Vytauto paveikslas su šalmu buvo slaviškos kilmės, vis tiek netikras Vytauto atvaizdas. Pašto ženklų projektus sudariau maždaug sąsiuvinio lapo dydžio, spalvomis, akvarele.

Spausdino Kaune, Senamiesty, tokio žyduko spaustuvėje. Teko spausdinimą prižiūrėti,

ypač spalvų atitikimą (buvo dviejų spalvų) ir stebėti, kad nenuidžiautų kokių pašto ženklų lapų. Buvo sudaryta komisija pašto ženklų spausdinimui. Teko būti jos pirmininku.

Reikėjo taip pat saugoti, kad spausdinimas būtų tikslus, be nukrypimų, paklydimų. Atsiradavo filatelistų (net iš pačių paštininkų), kurie norėdavo prisėlinę tyčia kokią

klaidą įvelti, kad būtų didesnis tokiais ženklais susidomėjimas ir jų pareikalavimas.

Dail. Bučas buvo suprojektavęs pašto ženklus su aukuru ir žuonu.

Antrą seriją — Lietuvos de jure pripažinimo ženklą — kūrė pats vienas, gavęs užsakymą be konkurso. Čia buvo dr. J. Basanavičiaus, dr. V. Kudirkos, Povilo Lukšio, karin. Juozapavičiaus, G. Petkevičaitės, Pr. Dovydaičio, A. Voldemaro, M. Slezevičiaus, St. Šilingo, J. Staugaičio, Ant. Smetonos pašto ženklai, vis pabrėžiant tautos žadintojus, kovotojus dėl laisvės, partijų vadus.

Čia buvo galima pasinaudoti pašto direkcijos parūpintomis nuotraukomis. Kūriau dviem spalvomis. Šią seriją kuriant, buvau laisvesnis, galėjau visiškai šiam darbiui atiduoti. Priėmė visus projektus, nereikėjo nė vieno perkurti.

Toliau dar teko sukurti eilinę pašto ženklų seriją, kur buvo sėjėjas, artojas, pjovėjas. Tai mažųjų vertybių ženklai. Čia buvo visi komponuoti. Šion serijon pateko ir vadinamoji „ragana ant žirgo“. Šiam pašto ženklui buvo panaudotas tas Petrapilio seimo vėliavai vieton vyčio įdėtasis raitelis, nuo arko atitrūkęs artojis.

Po to ėjo dr. J. Basanavičiaus mirties paminėjimas pašto ženkle. Iš nuotraukos padariau dr. J. Basanavičiaus veidą, tris ketvirčius pasuktą į šalį, o aplinkui — juodas gedulo apvadas.

Paskiau Lietuvos nepriklausomybės suakakiai paminėti sukūriau prez. Ant. Smetonos ir Lietuvos tarybos vaizdais papuoštus

ženklus. Tarybos vaizdą jau seniau planavau, bet kai reikėjo visą 20 žmonių grupę sutalpinti į vieną pašto ženklą, buvo nemažai rūpesčio, teko visa pakartotinai perkurti. Čia jau teko panaudoti stambesnę paveikslą. J. Basanavičių grupuoti į vidurį, kitus iš šalį.

Kitame tos serijos ženkle Ant. Smetonos paveikslą paėmiau profiliu, kadangi norėjosi išryškinti charakteringą jo galvos struktūrą, kur kaktos viršūnė buvo lyg aukščiausia galvos dalis, toliau linijai ir užpakali svyrant žemyn.

Šie ženklai buvo spausdinami giliauspaude Londone, bet man reikėjo vyksti prižiūrėti. Sukūriau ir vieną iš pirmosios oro pašto serijos ženklų, tokių trikampinių. Viduje buvo lėktuvo vaizdas.

Vytauto 500 m. mirties sukaktį 1930 m. minint, teko sukurti vieną seriją paprastų pašto ženklų, kitą — oro pašto. Vieną sudariau su dvigubais portretais: Vytauto Didžiojo ir Ant. Smetonos; toliau čia buvo Vytauto bėgimas iš kalėjimo ir eilė kitų. Antra suakutvinė Vyt. Didžiojo serija buvo oro pašto ženklai. Čia buvo paveikslas Vytauto ties Kaunu, Žalgirio kautynių.

Tuo laikotarpiu turėjau piešti litografijai Vytauto Didžiojo paveikslą. Litografijoje paveikslas atspausdina atbulai. Visa tai reikia pramatyti. Ne visiems tas kūrinyr į patiko, kai kuriems net atrodė, kad tai paprastas klebonas... Tuo laikotarpiu kūriau ir lazda Vytauto Didžiojo paveikslui, nešiojamam po Lietuvą. Aplanai tada susidarė daug darbo, o aš negalavau, teko net ligoni-

nėje pabūti, — pasakojo dail. Varnas.

Dar prisimenu sukūręs vieną pašto ženklų seriją, kur buvo trikampinė ir kur pavaizdavau Durbės mūšį, Mindaugo vainikavimą. Būsiu atviras: šiuos ženklus kūriau ir keičiausi. Šitokie grupiniai ženklai litografijai labai sunku sukurti. Būtinai reikia giliauspaudės. Tada galima panaudoti didesnį piešinį, geriau atspausdina, o litografijoje dažai ištyška, ir vieton veido pasidaro taškas.

Iš viso Lietuvos pašto valdyba yra išspausdinusi 110 įvairių vertybių dail. Ad. Varno sukurtų ženklų, kuriuose buvo panaudoti 37 jo originalūs piešiniai.

Litus spausdinant Čekoslovakijoje

Dail. Adomui Varnui teko sukurti pirmųjų Lietuvos litų banknotus (popierinius). Šiam darbiui jis buvo specialiai 1922 metais pakviestas kaip piešėjas ir vadovas pinigų spausdinimui prižiūrėti. Apie tai dail. Varnas pasakojo:

Finansų ministeris Petrusis jau buvo sudaręs sutartį su viena Prahos firma lietuviškus litus spausdinti. Sutartis buvo sudaryta be jokio kontakto su dailininku ar su kitu kompetentingu asmeniu. Sėdau į traukinį, pasiėmęs sutarties nuorašą ir, kai ji perskačiau važiuodamas vagonu, norėjau grįžti nuo Kybartų ir atsisakyti to darbo. Tačiau apsigalvojau, kad reikals skubus, kuo nors pakeisti sunku, nebeapsimoka nė žmonių pykinti.

Praha pasiekiau, neturėdamas ne tik rankose, bet ir galvoje jokio piešinio. Juk min.

Ilgai laukta Zenono Ivinskio istorija

(Atkelta iš 1 psl.)

ties socialiai, tiek kultūriškai vis labiau šliejosi į Lenkiją.

Apie Mindaugą minorine gaida

Turbūt apie nieką tiek daug nėra rašę ir istorikai, ir rašytojai, kaip apie Mindaugą, pirmąjį ir paskutinį Lietuvos karalių. Nemaža apie jį yra rašę ir pats Ivinskis ir ištudijavęs visus jį liečiančius istorinius šaltinius. Tačiau jam vis dar neaišku, ar Mindaugas iš tikrųjų buvo Lietuvos valstybės kūrėjas, kur buvo jo sostinė, ar jo donaciniai aktai buvo tikri, ar jis atsimetė nuo krikščionybės, ar ne. Nelabai Ivinskiui aiški ir Mindaugo vieta mūsų istorijoje (p. 152-7). Toks jo nebijojimas prisipažinti, kad daug dalykų dar nėra išaiškinta ir vargu kada bus išaiškinta, yra būdingas visam šiam veikalui. Tai geriau negu kas nors kita liudija, kaip atsargiai ir rimtai jis sprendžia istorijos problemas, nepasiduodamas nei patriotinei, nei ideologinei tendencijai ir neįsikišdamas pigių, nors ir populiarių, sprendimų. Istorikas visados turi būti truputį skeptikas. Tai turėtų atsiminti visi tie, kurie kartais labai lengvai ir greitai pasišauna "reformuoti" visą mūsų praeities sampratą.

Dėl Mindaugo krikšto Ivinskis rašo labai paprastai: "1250 m. gale ar 1251 m. pradžioje Mindaugas priėmė krikštą. Jis nebuvo pirmasis lietuvių kunigas, kuris įkrikščinojė Livonijos ordino pagalbos ir krikščijai (p. 170). Tai gi net tiksliai krikšto data istorinių šaltinių nėra paliudyta. Ne ką geriau buvo ir su karūnacija. Ivinskis suranda, kad Mindaugo karūnacija buvo atlikta pagal nustatytą Viduramžių ceremoniją ir kad "Mindaugas pasiliko pirmas ir paskutinis formaliai vainikuotas Lietuvos karalius (p. 176). Čia pat Ivinskis nemėgsta priminti, kad tuo pačiu metu (taip pat 1253 m.) popiežius Inocentas IV suteikė karaliaus vainiką ir Mindaugo priešui, Volinijos-Haličijai kunigaikščiui Danieliui. Beje, už tą krikštą ir karūną Mindaugas turėjo užrašyti Ordinui nemažus Zemaityje ir vidurio Lietuvos žemės gabalus. Turbūt dėl to kitas sąžiningas Lietuvos kultūros istorijos tyrinėtojas prof. Konstantinas Jablonskis nemato jokio reikalo garbinti Mindaugą (p. 157, išnaša 27).

Nors kategoriškai nepasidavimas Mindaugo apostazijos klausimu, Ivinskis vis dėlto yra daugiau linkęs pritarti vokiečių ir rusų metraštininkams, kad Mindaugas atsisakė krikšto, vadinasi, ir karaliaus vainiko. Kaip ten bebūtų, Lietuvos žymieji valdovai dar daugiau šimtą metų išliko pagonimis, o dabar kai kas mano ir stabmeldžiais. Tai jiems netrukdyt palaikyti gana gerus santykius su krikščioniška ir katalikiška Europa, o 1415 m. Konstancos susirinkime Krokuvos universiteto rektorius Paulius Vladimiri Vlodkovičius ėmė ginti tezę, kad kryžiaus karai prieš pagonis aplamai buvo nereikalingi ir neteisėti.

Daug tokių ir panašių dalykų skaitytojas ras šiame Ivinskio Lietuvos istorijos pirmajame tome. Laikraštiniuose recenzijose jų visų neįmanoma suminėti. Viena yra aišku, jos autorius labai gerai pažįsta Lietuvos istorijos šaltinius, moka jais kritiškai pasinaudoti ir padaryti atsargias ir dažniausiai teisingas išvadas.

Pora žodžių dėl stiliaus ir metodo

Kaip minėjome, Ivinskis nebespėjo galutinai šio savo veikalo užbaigti. Užtat sunku kalbėti apie jo metodą ir ypač apie jo stilių. Ivinskis niekada nebuvo geras stilistas. Kaip ir daugumas mūsų istorikų, jis, atrodo, stiliaus reikalais per daug ir nesirūpino. Skaitytojas ir šiame veikle pasigis vaizdingesnės vieno ar kito istorinio asmens charakteristikos, lakenio sakinio, gražesnės frazės. Ivinskis būtų ne Ivinskis, jeigu jo veikalas nebūtų primarginas daugybės išnašų. Tarpais to išnašos jis duoda ilgokas ištraukas iš originalių šaltinių ir originalo kalba. Sakysime, jis gana plačiai cituoja labai svarbių mindauginių laikotarpiui šaltinių, vadinamąjį Eliiutąją kroniką, parašytą viduramžių vokiečių kalba. Eilinis skaitytojas tikrai pasigės šių ištraukų vertimo vainiką ir Mindaugo priešui, Volinijos-Haličijai kunigaikščiui Danieliui. Beje, už tą krikštą ir karūną Mindaugas turėjo užrašyti Ordinui nemažus Zemaityje ir vidurio Lietuvos žemės gabalus. Turbūt dėl to kitas sąžiningas Lietuvos kultūros istorijos tyrinėtojas prof. Konstantinas Jablonskis nemato jokio reikalo garbinti Mindaugą (p. 157, išnaša 27).

A. Tarabilda

Saulė (ilno raizgys)

daugiau analitikas negu sintetikas. Jeigu analizė reikalauja daugiau darbo, tai sintezė reikalauja daugiau svarstymo ir apmąstymo. Neatrodė, kad Ivinskiui užteko laiko viso veikalo plano išbalansavimui. Kai kurie mažiau svarbių dalykų aprašyti plačiau, o kai kuriems labai svarbiems dalykams skiriamas tik keletas eilučių, pavyzdžiui, Didžiajam prūsų sukilimui arba Slucko suvažiavimui. Neužtenka čia nuorodos į Lietuvos enciklopediją. Ne kiekvienas skaitytojas ir turi tą enciklopediją po ranka.

Nežiūrint tų ir panašių trūkumų, su šiuo savo Lietuvos istorijos tomu Zenonas Ivinskis atliko didelį darbą. Padėka priklauso taip pat Lietuvos fondui, kad jis šio veikalo išleidimą finansavo, Lietuvių katalikų mokslo akademijai, kad ji jį išleido, ir kun. Pauliui Jutuliu, kad jis jį suredavo. Manau, neperdėsiu, sakydama, kad šis veikals turėtų būti kiekvieno lietuvių knygy lentynoje. Žinoma, po to, kai jisai veiklą jau bus perskaitęs.

Ereto įspėjimas Europai

(Atkelta iš 2 psl.)

esanti europinis komunizmas, nors autorius pakartoja Carillo proletariato diktatūros smerkimą. Antroji priemonė žaliavų tiekimo trukdymas pramonės kraštams. Abi priemonės kelia abejones. Berlinguer bendrauja su Maskva, bet be komunistų paramos nebūtų galima sudaryti jokios vyriausybės Italijoje. Pamonės kraštams žaliavų tiekime Maskva, bent šiuo metu, neturi lemiančios įtakos.

Visai kita byla, kalbant apie kenkimo veiksmus ir teroristų veiklą vakariniame pasaulyje. Šie veiksmai turi savo tikslus ir atarmą.

Europa — didžioji tėvynė

Didžio nusivylimą pagautas, autorius taria: "Jausmingumo atsikrauti, atsikrėmus rašyti apie buvusią Europą ir tenkinamės tuo, kuo ji tapo šiandien ar, tiks-

liau tarus, ką ji praradusi". Europa daug ko neteko, o svarbiausia — būti savimi ir vadovauti pasauliui. Ji prarado senas svajones ir dažnokai jų nematą igyvendinimą. Šiuo metu europiečiai turi atsiminti dvi dides klaidas, du nusikaltimus, sukeltus du pasaulinius karus. Gaila, kad karų sukėlėjai per mažai tepasimokė iš padarytų klaidų. Vakarų Europa sugebėjo ūkiškai pasitvarkyti, bet tepajėgė praeities šviesa šviesti. Šiame pokaryje europiečiai, išsprendę ūkinis klausimus, ūkiškai apsi- jungę, daugelį įvairių įstaigų įkūrę, vis dar svetimu ginklu švaistosi, valstybės nepajėgė paaugti dalinio suverenumo Jungtinėms Europos valstybėms sukurti.

Šio pokario europiečiai išrado daug pavojingų gelbėjimosi pusių: nesąliškumą, savinaudą, sve-

(Nukelta į 4 psl.)

LEGENDA

BALYS AUGINAS

Svetimi būriniai laivai
Išnyra iš rūšios miglos
Ir suleidžia nelaisvės inkarus
Į jūros širdį.

Skausmo kūžtanči vlnis
Supurto sužeistų marių krūtine.
Kopų smėly įsispaudžia
Svetimoji pėda.

Iš sapnų saulėtų patalų
Pažadintas pakrančių vėjas
Ištūžusią drasko nepažįstamų vyrų
Blyškius — kaip marių putą — apsiaustus.
Jose — kalavijai raudoni
Plazdena grobuoniško aro sparnais.
Ir vėjas baidėčiai atšoka:
Jam pasivaidena pralietas kraujas.

Negirdėti žodžiai
Sutrupina kranto smūdurojančią tylą.

Ant žėglių — paliktam žvejų tinkle —
Supasi vakarė.
Kalavijas perkerta tinklą.
Ir ant smilčių pabyra
Sudrėžę tailcos šukės.

Rūkstančios dervos degliai
Įžengia krašto vidun.
Ir sapnuojantį veidą nakties
Nuplieskia gaisrų laužai,
Ir išblyškę belaisvių skruostai,
Ir godūs atėjimų žvilgsniai.

Ašarodama krinta ant kelio pušis
Prieš svetimą kirvį. Svetni ažuolai
Nustebe miršta nuogi. Atiduodami
Žaliajį rūbą, jie žiūri į žerėnčias
Tolumos žvaigždėtas akis,
Nuo amžių nematę prievartos,
Didingi ir išdidūs, kaip žūstančios genties
Senieji patriarchai.

Pilis — jaunystę kvepiantys rąstai —
Išbėga į žydąjį skliautą dangaus —
Ir dantytame kuore pragysta
Tėvų, alicštingo jaunuoio balsu,
Trimitas — — —

Paryčiu, nuo verksmo paraudusių veidų
Rytuodada saulė kopose renka
Tailingus, sulaužytus irklus žvejų: —
Ir kltai, pėdos ir pėdos —
Ir kltai, pėdos ir pėdos —
Ir Kltai pėdos lietuviškom smėlyje
Gėsta sugrūdusio ugniakuro plėnys...

Smilksta išniekintos laisvės kapai,
Ir dūmų sidabrinės įtietys sminga
Į aprūkusį šiaurės dangaus skydą.

Petrulis man tik iš vakaro buvo paskambinęs ir pasakęs, kad rytoj turėsi išvažiuoti į Pragę lietuviškų litų kurti ir spausdinti. Prašiau duoti bent porą dienų apsigalvoti, paplanuoti, bet pasakė, kad skubus reikalas, nebeįmanoma laukti. Man net pranešė, kad nuvažiuojau jau rasiu su pačios spaustuvės su projektuotais piešiniais spausdinamus centų banknotus. Reikia tai prižiūrėti ir litų spausdinimą suorganizuoti.

— Kai nuvažiuoju — išsigandau, pasakoją dail. A. Varnas.

— Darbas ėjo trimis pamainomis. Reikėjo bent vieną pamainą budėti spaustuvėje. Kitas dvi pamainas budėjo Kalvaitis, Gavelis, Dervinskis. Reikėjo stebėti spausdinimą ir

prižiūrėti, kad kas nors spausdinamų litų nenukliuotų.

Visa laimė, kad tada galėjau paplanuoti litų banknotų projektus. Galutinio paruošimo darbas ėjo visą laiką naktimis. Nebuvo laiko jokiems tyrinėjimams muziejuose ar įieškoti šaltinių. Visą reikėjo daryti iš galvos. O čia dar laiką trukdė paruošimas savaitinių raportų Lietuvos bankui. Šio banko valdytoju tuomet buvo prof. V. Jurgutis, labai malonus žmogus, su kuriuo buvo miela turėti reikalą.

Prahoje sudariau piešinius 1,2,5,10,20,50 ir 100 litų banknotų. Reikėjo dūgnui sudaryti tinklinį piešinį, kur būtų du tinklai raizgoimi, kad nebūtų galima pinigų falsifikuoti.

Svarbu buvo sujungti tokias spalvas, kurių nebūtų galima pinigų padirbėjams fotografiskai išskirti. Teko skubėti, nebuvo laiko perdirbti piešinių. Pasitardavome su Lietuvos atstovu Prahoje Donatu Malinausku. Jis irgi vargingose sąlygose dirbo, nes neturėjo reprezentacinės būstinės, negalėjo nieko pas save kviesti. Atsimenu, kad spausdinant 100 litų banknotą, chemikalais buvo labai išnuodytas akmuo, piešinys išėjo nelygus.

Sudarytą piešinį perkeldavo ant akmens, kuris būdavo išgraviruojamas chemikalais. Nuo akmens atnušdavo piešinį ant ištemptos gumos, kuri vėliau susitraukdavo ir tokį dydį, kaip norimas banknotas, o paskiau nuo gumos piešinį vėl perkeldavo į akmenį ir padarydavo daug egzempliorių. Kiekvieno banknoto piešinys buvo iš dviejų dalių: sistelinio fono ir viršutinio piešinio. Fonas buvo daromas mechanškai, o piešinys ranka. Apskritai, tada spausdinimas buvo gana primityvus.

Sudarytų piešinių dailininkui nereikėjo siųsti į Kauną patikrinti. Būtų susitrukę labai daug laiko. Pinigų buvo spausdinti milijonai. Piktos valios įtarėjai net leido melagingus gandus, kad A. Varnas du vagonu litų sau prisipašaudino. Iš tikrųjų, vien centų buvo keli vagonai. Pirmaisiais centais juk algos buvo mokamos.

Siunčiama buvo užplombuotose vagonuose, prižiūrint spaustuvės ir lietuvių komisijoms. Ad. Varnui už tą darbą sumokėjo apie 15,000 litų, kuriuos jis sudėjo į lietuviškų kryžių nuotraukų rinkimą. Pinigus spaus-

dinant, Ad. Varnas Prahoje išbuvo 14 mėnesių. Buvo atvažiavęs ir M. Varnienė, kuri universitete lankė pedagoginius kursus.

Dailininkui buvo pavesta į kiekvieną banknotą įkombinuoti kokį slapta ženklą, iš kurio būtų galima atpažinti, ar banknotas tikras. Ženklas turėjo būti sunkiai pastebimas, kad padirbėjas neįstengtų jo išvelgti. Ad. Varnas įdėjo kai kur trikampėlį, kai kur kiek pailgą tašką.

Kartą Lietuvos banko tarnautojas Vaisnora pasikvietė Kaune dail. A. Varną ir parodė įtartą 10 litų banknotą. Iš slaptojo ženklo Ad. Varnas atpažino, kad banknotas tikras, tik jis buvo patekęs iš makulatūros.

Bespausdinant litus, susidarydavo punda sugadintų lapų. Daugiau jų susirinkus, tie lapai būdavo kemšami į tokį metalinį rutulį, kur chemikalais sutarpindavo ir visi tie lapai virsdavo koše. Komisijos nariai būdavo, kad kas iš tų atmetų lapų nepasigriebtų ir sukarpes nepaleistų apyvartan.

Adomas Varnas apie 1921 metus dalyvavo lietuviškų kortų konkurse ir laimėjo pirmą premiją. Parinko paveikslus Birutės, Kęstučio, Vytauto. Tačiau kortos nebuvo atspausdintos; tur būt dėl to, kad jų projektus kurdamas dail. Varnas nelabai paisė techninės pusės — jų spausdinimas būtų brangiai kainavęs.

Nufotografavo 2,300 kryžių

Adomas Varnas 1921—1926 metais pašventė penkių vasarų atostogas. berinkdamas tautosaką, fotografuodamas, apybrai-

žas darydamas. Iš viso padarė nuotraukas apie 2,300 kryžių, apkeldamas ir Aukštaitiją, ir Zemaitiją, ir Suvalkiją ir besistengdamas užfiksuoti bent žymiausias kryžius.

Kodėl prof. A. Varnas taip susidomėjo lietuviškais kryžiais?

Paklaustas dabar pasakojo:

— Kryžiais buvau susidomėjęs nuo 1905 metų. Bestudijuodamas Krokuvėje, užtikau bibliotekoje leidinį lenkų kalba apie lietuviškuosius kryžius. W. Szukiewiczio parašytą. Jis man padarė įspūdį. Kai 1905 m. vasarą prieš pat revoliuciją su dail. P. Rimša ir A. Staneika išsirengė į kelionę po Lietuvą, mano tikslas buvo daugiau pažinti kryžius. Staneika siekė pažinti tėviškės vaizdus, o P. Rimša vyko iš užsienio svetimu pasu, kad galėtų pasilikti tėviškėje. Aš turėjau foto aparatą. Tada dar nebuvo filmų, o buvo naudojami stiklai. Ant kupros nešiau 40 svarų krovinį: foto aparatą, stiklus nuotraukoms, aparato kojas, nešiau ir dažus bei įtaisus piešti. Šioje kelionėje padariau apie porą šimtų nuotraukų kryžių, senų bažnyčių ir kitų vietovių. Taip pat padariau gal kokia 20 apybraižų kryžių ir bažnyčių. Tada perėjome tarpą nuo Suvalkų iki Marijampolės, paskui per Vilkaviškį, Kudirkos Naumiestį, Sakius, Jurbarką, Nemuną nuplaukėm į Tilžę, pėsti į Palangą (per sieną), pasiekėm Plungę, Telsius, Šiaulius, Joniškį, Panevėžį, Ukmergę ir Vilnių. Beveik visą laiką ėjome pėsti.

(Bus daugiau)

Adomo Varnos sukurti Nepriklausomos Lietuvos banknotai

(Iš Broniaus Kvickio archyvo)

Mitologija ir propaganda

Apie "buržuazinius" ir "tarybinius" tautosakininkus

DR. JONAS BALYS

Šių dienų Lietuvoje išleidžiamus lituanistinius veikalus galima suskirstyti į dvi rūšis: grynai propagandinius, apie kuriuos neverta ir kalbėti, ir pusiau propagandinius, kuriuose šalia pelų yra ir grūdų. Mažiausia propagandos paliesti yra archeologijos ir kalbotyros darbai. Gryna propaganda yra istorijos (išskiriant tik apie labai senus laikus) ir sociologijos veikalai. Maždaug viduryje atsiduria literatūros, etnografinės ir tautosakos darbai. Senoji literatūra dar pakankamai rimtai traktuojama, tačiau viskas iškrysta iš vėžių, pasiekus 1918 metus. Viskas, kas liečia nepriklausomybės laikus, yra perdem tendencija. O šiandieninės išėjios literatūros visai lyg nebūtu.

Parašau reanencijas apie tokius Lietuvoje išleistus veikalus, kuriuose šalia privalomos marksistinės doktrinos yra ir blaiviaus dalyko nagrinėjimo. Turiau dabar rankose vieną tokių leidinių: *Mitinės lietuvių sakmų būtybės*. Autorius Norbertas Vėlius, išleido "Vaga" Vilniuje, 1977 m. 333 psl. Šioje knygoje nagrinėjamos tokios būtybės: laimės, laumės, aivarai ir kaukai, raganos, burtininkai, vilktiniai. Jos aptiriamos pagal vienodą schemą: vardai, prigmis, išvaizda, funkcijos, kilmė. Yra gausus literatūros sąrašas (p. 305-324), į kurį įtraukti vakariečių ir mūsų emigrantų darbai. Pvz. paminėti ir mano penki darbai, kurių du buvo išleisti emigracijoje. Dažnai cituojama mano knyga *Lietuvių pasakojamosios tautosakos motyvų katalogas* (1936), paprastai nepaminint autorius. Tačiau pats artimiausias šiai temai mano darbas, *Lietuvių mitologijos sakmės* (Nidos leidinys Nr. 13, Londone, 1956 m.) liko nepastebėtas. Tiesa, dalis tų sakmių galėjo būti panaudotos tiesiog iš Lietuvių tautosakos archyvo rankraščių. Nepaminėti straipsniai, paskelbti Bostone išleisto *Lietuvių enciklopedijoje*.

Joks rimtesnis ten išleistas tautosakos veikalas negali apsieiti, nepaminėjęs Balio darbų. Tačiau vis stengiamasi pabaksnoti jam ir pašone, kad tai buržuazinis arba idealistinis (priešingybė tarybiniam ir materialistiniam) tautosakininkas, tarsi tai būtų kokia nuodėmė. Keistai skamba šioje knygoje nuolatinis pabrėžimas, kad yra "buržuaziniai" ir "tarybiniai" tautosakininkai ar etnografai. Prie pastarųjų priskiriamas ir Z. Slaviūnas, tikras neprik. Lietuvos auklėtinis. O pakritikuoti Balį laikoma kaip prievolė. Pvz. mano vokiškai 1948 m. paskelbto darbo apie laumes kritikavimas yra nerimtas ir priekabingas (p. 88-89), kartu nutylint, kad straipsniai enciklopediniuose *Standard Dictionary of Folklore* (1950) ir *Woerterbuch der Mythologie* (1965) buvo irgi mano parašyti, kurie jau nekritikuojami, jie jau geri. Daromi nepagrįsti priekaištai (p. 140t.) dėl mano straipsnio "Aivaras" (1934), kuris buvo pirmas mokslinis šio klausimo nagrinėjimas pas mus iš viso. Daro Vėlius priekaištą ir kitam "buržuaziniam autoriui" A. J. Greimui (p. 142 t.), rašiusiam apie kaukus ir aivarus "Metmenyse" (1972-74, nr. 24 ir 28). Žodžiu, visi tie buržuaziniai tautosakininkai ar kalbininkai, kurie tik nėra "marksistinės dialektikos" sekėjai, nieko gero negali duoti... Štai būdingas mano darbų aptarimas: "Naujos mitologinės medžiagos XX a. mokslui pateikė buržuaziniai lietuvių tautosakininkai ir etnografai (žr.: Balys, 1934-

1966; Vitkauskas, 1937 ir kt.), folkloro duomenimis ėmęsi aiškinti kai kurias religijos ir mitologijos problemas. Tačiau per siauras lietuvių senosios religijos supratimas ir idealistinis metodas varžė jų galimybes. Tai ypač ryškų J. Balio straipsniuose, parašytuose jau po Didžiojo Tėvynės karo emigracijoje. Moksliniai argumentai juose kartais pakeičiami net rakcingais politiniais išvedžiojimais" (p. 7).

Nėra ten nurodyta nė vieno atvejo, kur aš savo folkloristiniuose straipsniuose būčiau panaudojęs kokius "reaktingus politinius išvedžiojimus". Prie šios nuodėmės aš nepripažįstu. Mano darbų tikslas buvo ir yra aprašyti ir aiškinti tam tikrus lietuviškos pasaulėjautos pasireiškimus tautosakoje ir mitologijoje, pasekti jų kilmę, prasme ir kultūristinę raidą, nustatyti, kiek tai yra imanoma, tas priežastis, kurios paveikė kaip turinį, taip ir menines tautosakos kūrinų ypatybes. Tai kultūristinė pažiūra. Jokių praktiškų ar ideologinių išvadų, siejančių su šių dienų gyvenimu, iš to nebuvo daroma.

Visai kitaip yra šioje knygoje. Tuoju po titulinio puslapio yra gal redaktoriaus A. Jonyno duota veikalas "rėsumė", kuri užbaigiamą taip: "Leidiny pasitarė naujos mokslo reikalams, internacionalizmo auklėjimui ir antireliginei propagandai." Tikslai aiškiai nusakyti: šalia mokslo (tai tik tarp kitko), internacionalizmo skleidimas ir antireliginė propaganda. Pats autorius savo "Pratarmėje", pradėdamas Markso citavimu, toliau aiškiai sako: "Domėtis mitologija bei senosiomis religijomis skatina ir praktikos sumetimai — antireliginė ir ateistinė propaganda..." (p. 5). Toliau vėl kartojama "Mitologijos reikšmė liaudies istorijai pažinti, jos svarba antireliginei propagandai ir didesnių apibendrinamųjų tyrinėjimų stoka paskatino autorių rašyti šį darbą ir iš dalies nulėmė jo pobūdį" (p. 8).

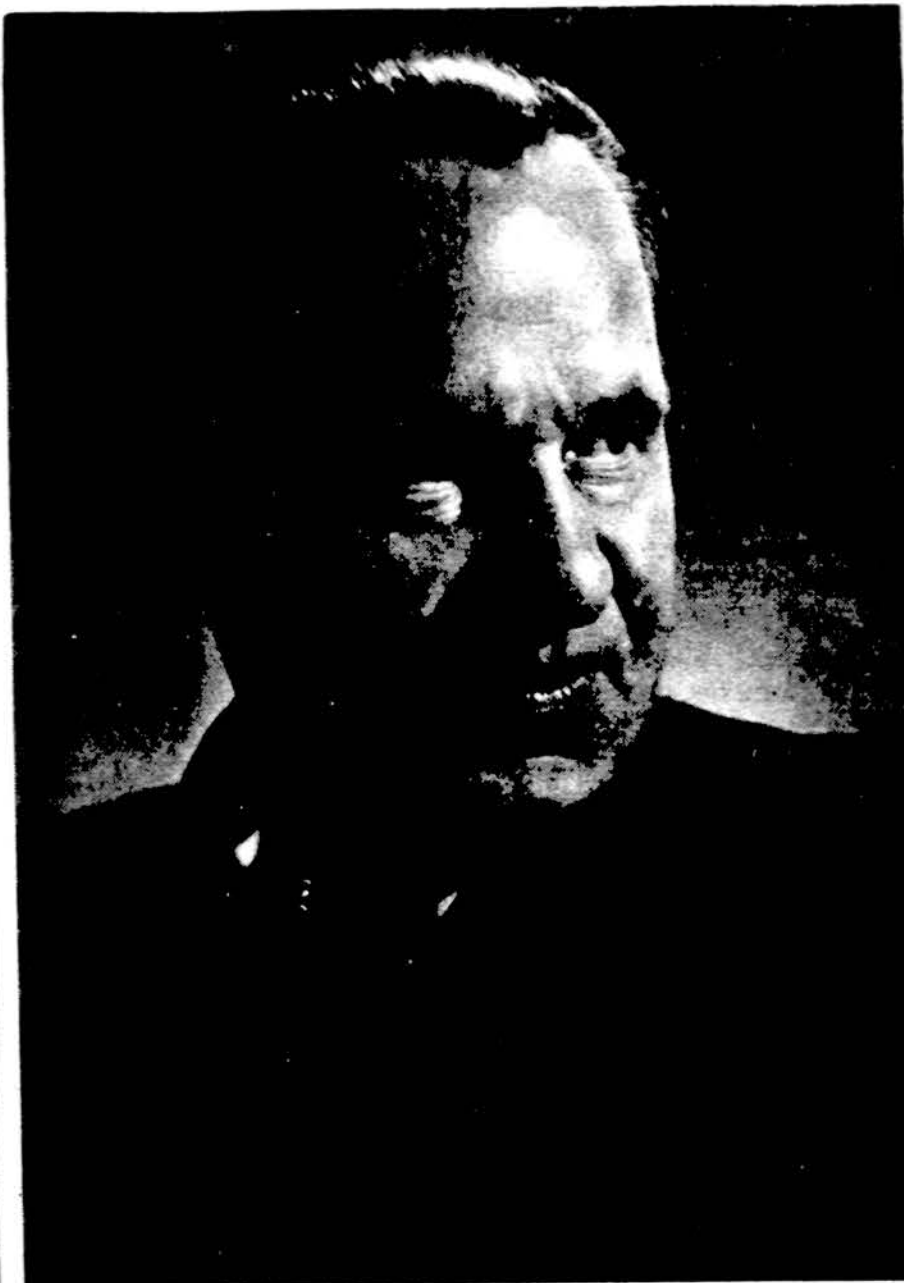
Štai kur prasikiša aiški politinė tendencija. Kuo nepamatuoti yra kaltinamas Balys, prie to atvirai prisipažįsta Vėlius. Tačiau paskaičius knygą, nesidaro įspūdis, kad ten būtų tokios jau ryškios medžiagos, kuri tikėtų antireliginei propagandai. Tokios medžiagos, labai norint, galima būtų daugiau rasti kitose tauto-

sakos rūšyse, kaip burtai, švenčių papročiai, žmonių elgsena su bažnyčioje pašventintu vandeniu, ugnimi ar žolėmis. Gal autorius sąmoningai stengėsi pabrėžti tą antireliginę propagandos momentą, kad pasiteisintų prieš kompartijos cenzūrą, kodėl tokios rūšies veikalas buvo parašytas ir yra vertas atspausdinti...

Šiaip knygoje įvairūs klausimai dažnai stengiamasi rimtai nagrinėti, ir su daugeliu autoriaus išvadų galima sutikti. Vėlius pažįsta ir vakarietišką literatūrą. Žinoma, mitologijoje, kaip ir teologijoje, vis atsiranda ir ginčytinų klausimų. Pvz. Vėlius mano, kad M. Mažvydo katekizme ir tautosakoj minimos "deivės" reiškia ne laumes arba fejas, bet visas pagoniškas mitines būtybes apskritai (p. 89t.) Mažvydas rašė: "Ir dieviu šimta (iei tatau nemaž) turinčias". Tiek pagoniškių dievybių tik Lašieskių teigimu. Tuo tarpu beveik kiekvienas upelis ar miškelis turėjo savo "deivę", t. y. laumę arba feją, kaip gamtos dvasias. Tikras dievybės mūsų žmonės vadino "dievaitėmis", pvz. "Gabi devaite". Maž. Lietuvos 1571 m. dokumentas mini ir "diev dievaite" (Diedewaythe). Perkūnas ar Mėnulis tautosakoje visados yra vadinamas "dievaitis", bet ne "dievys". Jei seni autoriai sumaišydavo terminus "dievė" ir "dievaite" prasme, tai nėra ko stebėtis. Iš visko atrodo, kad "deivės" arba "laumės" buvo laikomos tik "pusdievės".

Ilgiausias ir kartu silpniausias knygos skyrius yra apie aivarus ir kaukus (p. 129-198). Neįtikinantis atrodo Vėlius gana ilgai dėstomas (p. 178 - 182, 194-198) aivarų ir kauko gretinimas su mitologiniais dvyniais, kaip indų Ašviniai. Dar daugiau — jiems Rigvedoje duotas epitetas Nasatya lyginamas su liet. žodžiais "nešiotojai, nešėjai", kurie kartais taikomi aivarams. Arba "aitvaro" vardo tariamas giminingumas su persų Ahuro Mazdo sūnaus vardu Atar. Pagaliau per drąsus yra abejotinos kilmės dievaitei vardo Puškaitis gretinimas su indų Pūšan. Tokie gretinimai yra per daug panašūs į mūsų Č. Gedgaudo fantastiškus išvedžiojimus. Pats autorius pripažįsta, kad "teiginys apie aivarų ir kauko sąsąjas su atskirais dvyniais dar atrodo labai hipotetinis" (p. 196). Tai amerikiečio Donal Ward nagrinėta tema apie dvynius mitologijoje (1968 m.).

Autorius gausiai naudoja statistiką: "siekiant išvengti subjektyvumo, operuojama ir statistiniais duomenimis" (p. 9). Toks metodas kartais gali būti naudingas, tačiau juo naudotis reikėtų atsargiai, nes dar nereikia, kad koks vaidinys ar vardas, jei jis dažniau tautosakoj pasitaiko,

Juozas Kralikauskas

(Iš Br. Kvickio archyvo)

yra senesnis, negu kitas, rečiau pasitaikąs. Mat, tautosakos užrašymai toli nesiekia, ir senoji sakoma kaip tik galėjo būti pamiršta ir naujesniais laikais pakeista nauja, pvz. Laimos ar Laimės vietoj krikščionystės įtakoj dažniau atsirado Dievas, kaip žmogaus likimo lėmėjas.

Būtu per daug užimta vietos šioje recenzijoje, iškeliant visus ginčytinus klausimus. Daugiau kaip su puse autoriaus teigimų ir išvadų galima sutikti. Tai jau gerai. Kontraversijos visados atsiranda ir jos padeda išsiaiškinti problemas. Tik reikia neprarasti nuosaukumo ir neduoti valios fantazijai. Pvz. man atrodo, kad A. Greimas, "semantiškai" nagrinėdamas vieną liaudies pasaką, priėjo neįmanomų išvadų, ir pats metodas buvo blogas (žr. "Metmenys", 1977, nr. 33). Dėl tokio metodo man teko gana kritiškai pasisakyti (žr. "Naujoji viltis",

1977, nr. 10). Tačiau vėliau, rašydamas apie Laimą ir remdamasis liaudies sakmėmis, A. Greimas jau blaiviau jas vertina, ir toks tradicinis metodas jau primintinas (žr. "Metmenys", 1978, nr. 36). Čia Greimo ir Vėlius metodas beveik sutampa. Žinoma, Vėliui buvo prieinama daug gausesnė dar nespausdinta medžiaga, ir jis tam reikalui gali paskirti daugiau laiko, negu mes čia išsivijome. Tik mums čia nereikia rūpintis "dialektiniu materializmu" ar kaip ten tie priviolimi rėmeliai vadinami, nes kitaip būsiu "metodologinė klaidė"...

Kaip matome, mūsų mitologijos klausimai susilaukė rimto dėmesio, o aplinkybių diktuojamus nukrypimus, kaip antireliginę propagandą, visokios dialektikos ir semantikos nesunkiai atsijaušinos.

Nauji leidiniai

— Vincas Pietaris, *ALGIMANTAS*. Istorinė apysaka. Pirmą ir antrą dalis. Išleido Amerikos Lietuvių bibliotekos leidykla 1978 m. Chicagoje. Viršelis pieštas Vinco Luko. Techninis redaktorius Saulius Girmius. Rinkėjas Aleksandras Pakalniškis, įtiražas 1500 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Leidinys 544 psl., kaina — 9 dol.

Algimantas — tai turbūt labiausia skaitoma mūsų literatūros apysaka. Pastaruoju metu jos labai trūko šoninių mokymams ir šiaip skaitytojams. Amerikos Lietuvių bibliotekos leidykla atliko prastą darbą, išleidama abi šios stambios istorinės apysakos dalis parankiai vienoje knygoje.

Be kita ko, knygos leidėjo žodyje rašoma: "Visų pirma turėtų būti įdomu, kad (ši 1900-1902 metais parašyta) Vinco Pietario apysaka pirmą kartą buvo išleista ne Lietuvoje, bet Amerikoje — 1904 metais Shenandoah, PA mieste.

Antra, labai apgailestaujama, kad kai 1973 metais Lietuvoje buvo išleisti Vinco Pietario raštai, tai *Algimantas* ir jį rinkinį nepateko už "tendencinę" istorinių įvykių traktavimą... Kad *Algimanto* negalima paduoti i anapus gyvenančių skaitytojų rankas, yra daug pasakantis faktas ir apie šio kūrinio vertę ir prasmę ne vien tik lietuviams".

ATSIŪSTA PAMINĖTI

— LAISKAI LIETUVIAMS, 1979 m. sausio mėn., Nr. 1. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 West 56th Str., Chicago, IL 60636. Metinė prenumerata — 8 dol.

PATIKSLINIMAS

Praėjusios savaitės kultūriniam priede (sausio 7 d.), Adomo Varno pasakojimus iliustruojant pašto ženklų nuotraukomis, įsibrovė netikslumas: 40 skatiku o ro pašto ženklas yra pieštas ne Adomo Varno, bet Petro Kalpo-ko.

Juozas Kralikauskas

"Draugo" dvidešimt septintojo romano konkurso laureatas

Kaip jau buvo mūsų laikraštyje, praėjusio antradienio dieninėje laidoje, pranešta, dvidešimt septintąjį "Draugo" romano konkursą laimėjo Kanadoje gyvenantis rašytojas Juozas Kralikauskas. Laimėjo vėl istoriniu romanu "Iškaitę Vilniaus akmenys". Pats faktas mūsų literatūros bičiuliams gal ir nebus kokia nors netikėta staigmena: Juozas Kralikauskas nėra lietuvių literatūros baruose koks nors dar žalias naujokas ar šiaip grožinėje literatūroje vos besilaikantis. Seniai įsai yra puikų statusą įsigijęs rašytojas, talentingas ir labai rimtai dirbantis, premijas ir konkursus jau ne kartą laimėjęs. Kritikų gerai įvertintas.

Tačiau Juozas Kralikauskas ne vien tik išsivijome, bet ir apilamai visos lietuvių literatūros panoramoje yra vis dėlto staigmena ir, galima sakyti, unikumas savo įnikimu į istorines temas ir savo istorinių romanų gausa. Visi jie savo vietoje. Visi stiliaus ir žodžio prasme labai kralikauskiški. Tačiau kiekvienas su gerai išstudijuota istorine aplinka, ryškiais charakteriais, su tikru žinojimu, kas yra šios rūšies literatūra.

Tiesa, savo rašytojo kelią Juozas Kralikauskas pradėjo gana tradiciniu žingsniu. Gal kiek poetišku, gal kiek ir stilizuotu, bet vis dėlto buitiniu dabarties vaizdavimu. Čia turime minty jo literatūrinį debiutą — novelių rinkinį "Septyni kalavijai" (1937 m.), apysaką "Urviniai žmonės" (1954) ir romaną "Šviesa lange" (1957).

Tačiau po to jau prasidėjo istorinė Juozo Kralikausko kelionė mūsų tautos praeities amžiuose. Prasidėjo su istorine Lietuvos valstybės pradžia, su mindauginiu romanu "Titnago ugnis" (1962). Ir po šio pirmojo sekė visa serija romanų, skirtų mindauginei mūsų istorijai epochai. Tai romanai: "Mindaugo nužudymas" (1964), "Vaisvilkas" (1971) ir "Tautavila" (1973).

Visuose šiuose romanuose radome tryliktojo amžiaus sąlytume, daugiau ar mažiau karžyginę Lietuvą. Juos parašęs Juozas Kralikauskas, atrodo, padeda ir šalį kardus bei durklus ir su savo naujais už-

mojais persoka jau į kultūrinę istorijos raidą subrendusią Lietuvą. Iš tryliktojo amžiaus persoka į šešioliktojo ir sustoja prie lietuviškojo rašto versmės, parašo romaną "Martynas Mažvydas Vilniuje".

Ir, žengęs dar šimtmetį atgal mūsų laikų, atsiduria septynioliktojo šimtmečio pradžioje. Gilindamasis čia toliau į istorijos kultūrinės apraiškas lietuvių tautos, parašo šį patį naująjį, dvidešimt septintąjį "Draugo" romano konkursą dar bar premijuotąjį romaną "Iškaitę Vilniaus akmenys".

Romane vaizduojama irgi jau ne karžyginė o renesansinio kultūrinio intereso kupina mūsų tautos epocha, kada Vilniuje jau gyvavo šiemet 400 metų sukaktį minintis universitetas ir jame profesoriavo vienas stambiųjų lietuviško rašto pradininkų Konstantinas Širvydas (1579-1631). Romane susipažįstam taigi su istoriniais asmenimis, dar jaunuoliu Jontu Jaknavičium (1598-1608), bėkkeliančiu į Vilnių siekti mokslo ir sustiktu su savo dėde Konstantinu Širvydu. Veikale vaizduojama nuotykinė jo kelionė į Vilnių ir pagaliau įvairūs rūpesčiai, nurykus į sostinę. Kaip iš mūsų literatūros istorijos žinome, vėliau šis Jonas Jaknavičius tampa taigi vienu mūsų literatūros pradininkų ir savo dėdes darbų bendrininku.

Romane, be kita ko, labai išjieskotai vaizduojama visa istorinė septynioliktojo šimtmečio Lietuvos, ypač Vilniaus, panorama ir būtinė aplinka su luomų ir tikybų trintimi, asmeniškomis intrigomis, su kultūrinio kodo interesais bei tautinėmis aspiracijomis. Išpūdin-gai pavaizduotas ir didysis Vilniaus gaisras 1610 metais. Visa tai rašytojas talentingai sujungia į gerai nušifuotą literatūrinę visumą, ir išėjusi knyga tikrai teiks malonumą net labai reikiam skaitytojui. Šios rūšies ir šios istorinės temos romanas šiemet laikytinas taigi išsivijos prasminga duokle Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejui o kartu ir dovana rašytojo Konstantino Širvydo 400 metų gimimo su-kakčiai.

k. brd.

Ispėjimas Europai

(Atkelta iš 3 pal.)

timą paramą, įsikalbėjimą pavojaus nematyti, o šiuo metu atrado dar naują, būtent Kiniją, jos universalizmą. Gera turėti daugelį atamos taškų ir aukštybes kilti, bet dar geriau matyti nors ir nemaloniją, liūdną tikrovę, matyti ir ją tvirtai remtis.

Vakarų kultūros žlugimas jau yra prasidėjęs po I pasaulinio karo. Deja, tuo metu atsakingieji valstybių vadovai nesugebėjo atlikti savo pareigos. Dėl jų kaltės visos tautos, išskyrus kelias nešališkas, sulaukė rykštės. Po II pasaulinio karo-kano kraujo ir kalnų aukų — Vakarų pasaulis mažai ką tepasimokė, kai dideliu lanku prasidėjo vakariečių apsupimas. Šiuo metu jis tęsiamas žymiai didesne sparta. Jis paliečia ne tik Vakarus Europą, JAV, bet visą vakarietiškąjį pasaulį. Tai gali būti paskutinis vakariečių išbandymas ir galbūt jų palaidojimas. Tai neįsvegiamai įvyks, ne šiandien, ne ryt, jei va-

kariečiai savo laiku nepaprastai, nenorės matyti nemalonus tikrovės ir daryti tinkamus išvados.

JAV be apkarpytos Europos ilgiai negalės ištvirti. Amerika atsidaro Europos ženkle ir pastarosios nelemtis ją pradžudys. Visa tai nuosekliai, jei rytinis priespaudos pasaulis, kurio gyventojų skaičius toli prašoka laisvėje gyvenančius, nesulauks vidinių smūgių, nepergyvens žūties.

Zaidimas jau seniai pradėtas. Kamuošys išmestas, ir mes atidžiai turime sekti kur jis rieda. Didžiai dėkoju profesorui dr. J. Eretui už jo studiją, verčiančią susirūpinti Vakarų pasaulio slinkimui.

BERNARDAS BRAZDŽIONIS RUSŲ SAVAITRAŠTYJE

Didžiausias rusų išėjios savaitraštis "Russkaja Mysl", leidžiamas Paryžiuje, išdėjo Bernardo Brazdžionio eilėraštį "Tėvynės gėlės". Eilėraštį išvertė Jurgis Gliuda.

Paulius Augius

Eglės, žalių karalienės, iliustracija (medžio raizgys)